

هه لېژاردنی پيشوه خته ی عیراق؛ هه لسه نگان دنیکی به رای ی!

13-10-2021

نووسه ره کان

ناهه ندی لیکۆلینه وه ی رووداو

زىيان رۇژھەناتى |

بەرايى

دوچار ھەلبۇزاردنە پېشۋەختەكەى عىراق كرا بەلام ۋەك پېشېيىنى دەكرا، ھەر لە دەركەوتنى شەپۇلۇكى ناپەزايى لە ئەنجامە سەرەتايىيەكان، ئەويش دواى رۇژۇك بېدەنگى و متبۇون، ھەتا بگەرە و بەردە چاۋەرۋانكراۋەكانى پېكھىنانى حكومەتى داھاتوو، واديارە ھەويرى ئەم ھەلبۇزاردنە ئاوى زياتر ھەلدەكېشى!

ئەنجامە سەرەتايىيەكان چىمان پىدەلۇن؟

بەشېۋەيەكى گىشتى دەتۋانين لەوانەى تا ئىستا راگەيەنراون ئەم ئەنجامانە دەربخەين:

يەكەم: بالى سىياسى ھىزەكانى ھەشەد تۋوشى شۇك بوون و لەۋەشدا، رېكخراوى بەدر لە ھاۋپەيمانىيە فەتخ زەرەرمەندى يەكەمە. فەتخ بۇ ئەم ھەلبۇزاردنە 73 كاندىدى ھەبوو، لە زۇرۇك لە بازەكانىشدا تەنبا كاندىدىكى دانابوو بۇ ئەۋەى چانسى بىردنەۋەيان زياتر بىن، بەلام بە شەش لايەنەۋە كە عەسائىيى ئەھلى ھەقىشى تىدايە و پېشتر نىكەى 15 پەرلەمانتارى ھەبوو، لە نىۋان 15-20 كورسىيان بىردۇتەۋە. لە كۆى كورسىيەكانى فەتخ لە ھەلبۇزاردنە پېشۋودا، بە تەنبا 18 دانەيان ھى بەدر بوون و ئىستا بە شەش لايەنەۋە، ئەوسا ژمارەيەكى لەۋدەۋەرەيان دەستخستۋە كە بەشۇكى كورسىيەكانىش بەھۇى پېكھاتە شىعەيە غەيرە عەرەبەكانى نىۋ بەدرەۋە دەستكەوتۋون!

كەتائىيى حىزبۇللا بە زياتر لە 32 كاندىدەۋە دەيوست خۇى تاقىبكانەۋە بەلام دانەيەك يان دوۋانى بىردۇتەۋە. دۇراۋىكى دىكەى ئەم ھەلبۇزاردنەش، فالخ فەيىاز سەرۋكى دەستەى ھەشەى شەعبى بوو كە بە ھاۋپەيمانىيەكى 7 لايەنى شىعى و سونىيەۋە، 81 كاندىدى دانابوو، بەلام كارنامەيەكى سەرکەتۋوى پېشاننەدا.

ھەلبەت مەرج نىيە كەمكردنى ژمارەى كورسىيەكانى ئەم گروۋپانە واتاى كەمبۋونەۋەى كارىگەرييان لە مەيدانى سىياسى عىراق بەدات، چۈنكە ھىزى چەكدارى و كەرەستەى گوشارى بەھىزىيان لەبەردەستدايە تا ۋەك ئەكتەرىكى سىياسى بىمىننەۋە.

دوۋەم: گروۋپە پىرۇ-ئىرانىيەكان لە عىراق لە پاشەكشەدان بەلام، بەرزىۋونەۋەى ژمارەى كورسىيەكانى نورى مالكى- دەۋلەتى ياسا ھاۋسەنگىيەكى بۇ ئەۋان دروستكردۋە.

سېيەم: سەرکەوتنى سەدر شتىكى چاۋەرۋانكراو بوو. ئەو رەۋتە لە بەغدا، بەسەرە، مىسان و زىقار جىپى خۇى زياتر لە جاران قايم كردۋە. ھەلبەت ئەم بىردنەۋەيە واتاى ئەۋە نىيە كە گوتارى "چۇنم بوى دەتۋانم حكومەتى داھاتوو پېكېنم" سەردەگرېت. سەدر ئەگەر بە تەماى حوكمرانى بېت، دوچار دەكەۋىتەۋە پىرۇسەيەكى دانوۋستاندن لەگەل گروۋپە پىرۇ-ئىرانىيەكان، ئەگىنا ناتۋانېت حكومەتىكى سەقامگىر بنىات بىت. خالىكى دىكەش ئەۋەيە كە سەدر ئەۋەندەش لە گروۋپەكانى نىك لە ئىران دوور نىيە. پىكەۋە لە قوم لەگەلىان بەياننامەى بەرەى موقاۋەمەى خۇپىندەۋە، دوچارىش دواى كۆبۋونەۋەيەك لەگەل عەمار ھەكىم و ھادى عامرى بوو كە لە بىرپارەكەى خۇى بۇ بەشدارىنەكردن لە ھەلبۇزاردن پەشيمان بوۋەۋە. قوتبۋونەۋەى رەكەرىكى ۋەك مالكىش ناچارى دەكات كە دوچار لە دەركاى رېككەوتن لەگەل ئەو گروۋپانە بەدات.

چوارەم: بەشدارىنەكردنى نىكەى 60%ى دەنگدەران رووداۋىكى ئاساى نىيە، ۋەك چۇن ئەۋەى كە لە 2018شدا روويدا ئاساى نەبوو. تەناتە داۋاكارىيەكەى ئايەتۇللا سىستانىش ئەو كارىگەرييە بەھىزەى نەبوو تا خەلك بېنە سەر سىندوۋقەكانى دەنگدان و رىژەى بەشدارى ھەر بە كەمى مایەۋە. دەنگى زۆرەى حىزبەكانىش لە ژىر كارىگەرى ئەم بايكۇتەدا كەمى كردۋە، ھەرچەند لەۋانەيە كورسىيەكانى ھەندۇكىان زىادىشى كىردىت. ئەمە بۇ كۆمەلگايەكى ۋەك عىراق كە زۆرەى خەلكەكى بە جۇرۇك سەريان بۇ سىياسەت دەخۇر، تەنبا بەشدارىنەكردن نەبوو، بەلكوۋ ناپەزايىيەكى پىۋەديارە و، لە ئەگەرى ھەر قەيرانىكى گرىمانەيىدا، پوتانسىيەلى تەقىنەۋە و دەركەوتنى ھەيە.

پىنجەم: درەۋشانەۋەى گروۋپىكى ۋەكوۋ ئىمتىداد لەم ھەلبۇزاردنەدا ھىۋايەك دروۋستدەكات بۇ ناپازىيەكان تا لە قۇناخەكانى داھاتوودا رىگاي ھەلبۇزاردن تاقىبكەنەۋە. بەرلە ھەلبۇزاردن كۆبۋونەۋەيەكمان لەگەل ژمارەيەك لە نوپنەرانى تشرىنپىيەكان لە ناۋەندى

لیکۆلینهوهی رووداو ریکخست. ئەوان بە گشتی دوودل بوون لەوێی کە بتوانن بە هەلبژاردن گۆرانکاری دروستبکەن و، زیاتر وەک پرۆسەیهکی درێژخایەن سەیریان دەکرد. هەلبەت ئەنجامەکە ئیتمیداد دەتوانێت گۆرانی ئەو بۆچوونە خێراتر بکات. بێجگە لە تشرینییهکان دەرچوونی نزیکەی 25-30 کاندیدی سەرەخۆش، کە زۆریەیان لە ناوەراست و باشووری عێراق، دیاردەبەکی دیکە ئەم هەلبژاردنەیه کە شایانی ئەوێه لێی ورد ببینەوه.

شەشەم: هەندیک لە هاوپیەمانییهکان گرتی و هەندیکی دیکەش نەیانگرت. هاوپیەمانییهکی یەکی و گۆران لە نیو کورد بە قازانجی یەکی شکایهوه بە تاییەت دواي ئەو رووداوێ نیوخییانیە کە بەرله هەلبژاردن لەو حیزبەدا روویاندا. هاوپیەمانییهکی هەکی-عەبادی لە نیو شیعیەکان و، هاوپیەمانییهکی عەزم لە نیو سوننەکان لەو هاوپیەمانییانە بوون کە لانیکەم خێری بۆ هەموو لایەنە بەشداربووکان نەبوو. لە بەرامبەردا، هاوپیەمانییهکی دەرلهتی یاسا جاریکی دیکە بەهێز بووئەوه. ئەمە پێگەکی نوری مالکی لە نیو حیزبی دەرلهتی بەهێزتر دەکاتەوه کە لە دواي 2008وه بەدەست چەندین دابرا و ناوکی نیوخیی حیزبی دەرلهتی نالاندووئەتی. دەشێ بێژین کە محمەد حەلبووئەتی سەرۆکی هاوپیەمانییهکی سەرکەوتووێ لە نیو سوننەکان کرد و لەم هەلبژاردنەدا خۆی وەک لیدەرێکی بەرچاوی سوننە دەرکۆست.

هەتەم: هێڵەکانی سیاسەت لە عێراق جاریکی دیکە بۆ سێ هێلی شیعی، سوننی، کوردی گەرایهوه. ئەمیش دواي ئەوێ کە بە هۆی شەری داعش و رووداوێکانی پاش گشتپرسی، گوتاری گشتی عێراقی بە تاییەت لە 2018 برهوی سەندبوو. سیاسەتی هەندیک لە حیزبە شیعییهکان بۆ ئەوێ لە سەرئاسەری عێراق بە دیاریکراوی لە ناوچە شیعی و سوننیەکانیش دەمراست بن، سەریهگرت. ئەوێ عەبادی، هەکی، و فەتخ لە هەلبژاردنی رابردوودا لە ناوچە سوننیەکان کردیان ئەمجارە سەریهگرت و حەلبووئەتی گوتی من هەم! پێشتر لە کوردستانی خۆ تاقیکردنەوهی گرووپە شیعییهکان سەریهگرتبوو.

هەشتەم: لە کوردستان زیاتر لە هاوپیەمانییهکی، بەشداریکردنی حیزبی بە تاقی تەنیا زیاتر وەلامی داوئەوه. ئەمە لە نموونە یەکی و نەوهی نوێ دا دەرکەوتوو. بە پێی ئەنجامەکان، گوتاری ئیسلامگەرایی بە گشتی پاشکەشی کردوو، بەلام گوتاری چاکسازی- دزاییهتی گەندەلی و لەگەڵ گوتاری نەتەوهگەرایی یان تیکەلانیکی لە گوتاری ئیسلامی - نەتەوهی وەک نموونە یەکی کاندیدەکانی یەگرتووێ ئیسلامی رهواجی هەیه.

کۆتایی

هەرچەندە لەسەرەتاکاندا گەلیک لایەنی ناوخیی و دەرەکی باسی ئەوهیان دەکرد کە پرۆسە یەکی دەنگدانە کە بە باشی بەرێوهبراو بەلام، ئەو ئالۆزییهی کە لە راگە یاندنی ئەنجامە سەرەتاییەکان دەرکەوت، لێدوانەکانی سەدر لەبارە یەکی دەستوەردان لە کاری کۆمیسسیۆن، ناپەزایی گرووپە چەکیارییهکان لە ئەنجامەکانی هەلبژاردن، رووداوێکانی کەرکوک، ئالوگۆری دەنگی لایەنەکان و پرسی نەگەرانیوهی بەشیک لە ئەنجامەکان، دەرکۆست کە هەم ئیدارە یەکی هەلبژاردن ئەو باشە نەبوو کە باسی لێوه دەکرا، هەم وەکوو، جاری ئەستەمە تەنیا دەنگدان یەکی هەموو شتیکی بپێنیتەوه! راستە هەلبژاردن دەرکۆست بەلام تەنیا ئەوه نییه و دامەزراوه یەکی ناهەلبژاردنی ناوخیی و دەرەکی، رۆلیکی حاشا هەلنەگریان لە دیاریکردنی ئاراستە یەکی رووداوێکانی پاش هەلبژاردن هەیه.